

den danske folkloristen H. F. Feilbergs nyutkomna arbete. Boken skall nämligen, så mycket ämnet tillåter, i format och framställningssätt ansluta sig till den serie »skrifter i svensk kulturhistoria», som föreningen Urd år 1904 begynte utgifva på aktiebolaget Ljus' förlag. Till fullständiggande af frågelistan, hvilken i mån af tillgång ännu någon tid på begäran gratis erhålles hos föreningen Urd i Uppsala eller hos Nordiska museet i Stockholm, må påpekas betydelsen af noggranna och möjligt ålderdomligaste underrättelser om tiden för vintersådden i olika orter, äfvensom vikten af att iakttaga huruvida någon kult af växande träd under eller omkring jultiden tilläfventyrs kan påvisas eller spåras i en eller annan ort i vårt land.

Jon Olafssons Oplevelser som Bösseskytte under Christian IV., nedskrefne af ham selv, öfversatta från isländskan af S. Blöndal. *Memoirer og Breve*, utgifne af Julius Clausen og P. Fr. Rist. I. Köbenhavn 1905.

Jon Olafsson var född på Island. Äfventyrslysten som han var begaf han sig vid unga år med en engelsk seglare till England, men där dröjde han ej länge. Snart nog trädde han i dansk krigstjänst och fick som artillerist göra tjänst såväl på Köpenhamns och Kronborgs slott som på flottexpeditioner. En nykter iakttagare och god berättare ger han en ofta liffull, men som det synes det oaktadt korrekt skildring af de förhållanden och personer en man i hans ställning råkade i beröring med. Det är tjensten, officerarnes och kamraternas uppförande och äfventyr, lifvet på de krogar, där de intogo sina förfriskningar, de händelser och missöden den seglande flottan råkar ut för, som han berättar om. Konungens person intresserar honom alltid mycket, när han kommer inom synhåll. Det är således väsentligen sidor af en förgången kultur, för hvilka det annars ofta alldeles saknas källor, som här belysas.

I boken finnes ej sällan notiser, som ge bidrag ej blott till vår kunskap om samtidens tro och öfvertro, utan också om långt äldre tidens än 1600-talets första årtionden. Så råkar förf. på en krog vid stranden i Köpenhamn samman och sedermera också i

slagsmål med en byggmästare, som ej svär med kristna eder, utan brukar *Odin* i stället för den onde (s. 77). — På en expedition till Norra Ishafvet kom han i beröring med ryssar och berättar följande märkliga ting om deras religion, som han dock själf erkänner sig ej ha mycken kunskap om. De tillbedja den heliga Treenigheten, men icke något helgon utom S. Nicolaus, hvilken var den förste, som skulle ha predikat kristendomen hos dem. Man berättar, att deras aflidnes kroppar vägas på vågskålar, innan de föras till grafven. I den ena af skålarna lägges liket, i den andra en träbild af den aflidne. Är träbilden tyngre än liket, tro de, att den aflidnes själ blir frälst, men är den döda kroppen tyngre, blir han fördömd (s. 137).

På ett ställe (s. 121) har han en märkelig uppgift om, att nordostpassagen skulle ha varit känd redan på denna tid. Han omtalar nämligen ett par danska krigsfartygs förföljande af en sjöröfvare, hvilken skulle ha gifvit sig upp till Ishafvet för att lura på ett holländskt fartyg, som på denna väg skulle återvända från Indien. »Detta är dock en ovanlig väg, endast tre skepp har seglat densamma», tillägger han.

På en af expeditionerna längs Norges kust fick flottan besök af lappar af alla åldrar. Då Jon Olafssons skildring torde vara en bland de äldre öfver detta folk, återgifves densamma här (sid. 139 f.). Deras hvardagskläder bestodo till största delen af skickligt beredda elghudar (han menar tydligen renhudar) med den hårklädda sidan ut. Kvinnor och barn, som äro klädda i dylika kläder af skinn, äro rödkindade och behagliga. Mot fisk tillböto de sig kläde till sina hustrur. Jag själf och en kamrat sålde åt dem 12 alnar kläde från Toldboden, hälften rödt och hälften blått. När lapparna tilltala någon, kalla de denne för »kusin». Kvinfolken tycka mycket om att pryda sig med silfver och guld. De bära ringar i öronen, band kring pannan, korallprydnader och armband. De, som äro fattiga, begagna sig af prydnader af mässing, koppar eller glänsande tenn. Eftersom det är allmänt bekant, att dessa människor äro fullproppade med trolldomskonster, behöfver jag ej här redogöra för dylikt. Det finnes lappar af tre slag: sjölappar, finnlappar och fjäll-

lappar. De uppträda, som om de vore kristna, några få gå till nattvarden; de föra barnen för att döpas till norska präster, hvilket dock ofta ej händer, förrän de äro årsgamla. De äro mycket skickliga snickare och smeder, så att de själfva bygga skutor, färjor och båtar, tillvärka sitt husgeråd och allt annat de ha behof af. Mångestädes på den norska kusten och uppe bland bergen bo lapparna, men de ha ej tillåtelse att bebo samma ställe mer än 10 år. När de fått lof att bosätta sig, utse de vanligen åt sig en plats, där skogen är tätast, och röja sedan skogen och använda virket till handaslöjd. Sedan de bott de nämnda 10 åren, flytta de sedan åter bort, och norrmän taga därefter dessa deras boplatser i besittning. De äro mycket förtjusta i tran, smör och allt slags fett och det från hvilka djur som helst. Detta dricka de smält till maten som öl. Sådan tran ge de äfven till sina hafvande kvinnor, när dessa skola föda.

»Jon Olafssons Oplevelser» ha en vårdad typografisk utstyrsel och åtföljas af en reproduktion af ett stick af I. Haas öfver Köpenhamn 1618.

—a—i.

Feilberg, H. F.: *Jul, allesjælestiden, hedensk, kristen julfest*. B. 1 och 2. Köpenhamn 1904. 370 och 404 s. 8:o.

Till julen 1905 utkom andra bandet af Feilbergs julbok, i förbigående sagdt försedt med samma tryckår som den första, till julen 1904 utkomna delen. Nestorn bland Skandinavians folklorister har med detta band fullbordat ett arbete, som af allt att dömma varit för honom ett af de kärare bland de många för samtid som framtid värdefulla alstren af hans flitiga och samvetsgranna forskning. Med all vetenskaplig vederhäftighet förena Feilbergs skrifter gärna en mer eller mindre populär hållning, och i här ifrågavarande verk har författaren mer än i något annat af sina arbeten vidgat vetenskapsmannens trånga och svårtrådade väg, på hvilken den stora allmänheten ofta nog finner det allt för mödosamt att följa med. Boken om julen är egnad lika mycket åt familjen som åt de speciellt vetenskapligt intresserade, ja kanske t. o. m. mer åt den förra.